

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel
op zaterdag 16 januari 1965

DE MILITAIR, KIND VAN ZIJN TIJD

Invloed van de maatschappelijke opvattingen op de Belgische militiewetgeving (1830-1965)

Rede uitgesproken door Mr Hugo VAN EECKE

Het is een normaal en logisch verschijnsel dat in een democratische staat, door het spel van de volksvertegenwoordiging, de algemene gedachtenstromingen, die door sommige gebeurtenissen of toestanden veroorzaakt worden, doorwerken tot in het parlement en hun weerslag vinden in de wetten.

Zo zal de hoogconjunctuur de sociale en financiële wetten beïnvloeden, het verkeer de wegenpolitiek bepalen, cultuur en onderwijs aan de verhoging van het levenspeil dienen aangepast te worden terwijl, met de toeneming van de bevolking, een gezins- en woningpolitiek zal gepaard gaan.

Zo is het ook met de militiewetten gesteld.

Daar ieder gezin hierin rechtstreeks betrokken wordt, is het vanzelfsprekend dat de militiewetgeving uiteraard zeer gevoelig is voor allerhande algemene opvattingen en toestanden.

Historisch en sociologisch is het niet onbelangrijk de invloed van sommige gedachtenstromingen en gebeurtenissen op de vorming van de militiewetten te schetsen. Natuurlijk kunnen, over een periode van 135 jaar, slechts de grote lijnen van die beïnvloeding weergegeven worden.

Op de achtergrond van de militiewetten en militaire instellingen ontwaart men, als een bont stramien, de geschiedenis van een bepaald tijdvak, de opvattingen van een volk of een of andere belangrijke gebeurtenis.

«Militaire geschiedenis» — zo schrijft Prof. Lousse (1) — «is niet uitsluitend de geschiedenis van militaire instellingen, doctrines en manoeuvres; zij omvat de gehele geschiedenis van een volk of van meerdere volkeren, onder militair opzicht.»

Is het niet zo dat de wetten, buiten en boven alle dorre systematiek, moeten aanleunen bij de verzuch-

tingen en algemeen geldende meningen van het ogenblik? Kortom, levend recht scheppen? (2).

* * *

Een van de eerste handelingen van de Tijdelijke Regering (le gouvernement provisoire) (3) is het uitvaardigen van een proclamatie waarin de Belgische soldaten in het Hollands leger ertoe aangespoord worden vaandvlucht te plegen en zich te vervoegen bij de opstandelingen (4).

Zij ontslaat de Belgische officieren van hun eed van trouw aan Koning Willem I en stelt hun bevordering in het vooruitzicht indien zij bij de vrijwilligers aansluiten.

Aan de «goede burgers» te Brussel, die wapens aan de vijand ontfutseld hebben, wordt gevraagd al deze wapens af te leveren op het stadhuis. «Ils en seront payés au comptant. Ces armes seront destinées à l'armée qui s'organise» (5).

De 26e september 1830 is de strijd te Brussel ten einde. Gedurende de vier beslissende septemberdagen hebben ongeveer 7.000 vrijwilligers, waarvan 430 sneuvelen, eraan deelgenomen.

Op 29 september wordt een Hoofdbewind (Comité Central) opgericht; het heeft de handen vol met de vele vrijwilligers die zich aanmelden.

«Er zijn veel Fransen onder die nieuwelingen», schrijft een historicus (6); «ook veel gelukzoekers en zelfs misdadigers, en het nieuwe leger wordt vooral gekenmerkt door wanorde, verspilling en tuchteloosheid. Geen enkel aanvoerder kent de juiste getalsterkte van zijn eenheid, daar die gedurig schommelt. Ieder vrijwilliger handelt naar willekeur; hij gaat van het ene korps naar het ander zoals het hem bevalt, waar en wanneer hij wil. Velen menen zich tekort gedaan

of slenteren buiten korpsverband rond; zodra zij verne-
men dat er een zending munitie, klederen, wapens,
levensmiddelen of wat ook maar naar een bepaald
korps gestuurd is, haasten ze zich daar in de rangen
binnen te sluipen., niemand vraagt hun om uitleg:
zij zijn welkom en worden goed onthaald. De aanvoer-
ders missen alle gezag »

De Tijdelijke Regering ziet vrij spoedig in welke
gevaaren die wanordelijke toestand bevat, vooral nu
Europa de ogen op België gericht houdt en zich
afvraagt of de Belgische opstand wel enige kans op
welslagen heeft.

Pas heeft zij de onafhankelijkheid van België
uitgeroepen (7) of zij richt een Oorlogscomité op (8).
Aan al de militairen, die zich met pak en zak, gewapend
en te paard, zullen aanmelden wordt een premie van
50 guldens toegekend (9). De stokslagenstraf wordt
afgeschaft niet enkel omdat deze maatregel als barbaars
beschouwd werd, maar wellicht ook om de kandidaat-
vrijwilligers, niet altijd zachttaardige jongens, bij voor-
baat niet af te schrikken.

Een Oorlogscommissie wordt in het leven geroepen
met als taak al de legerkorpsen samen te stellen (10).

Een besluit van 16 oktober 1830 (11) heeft het over
de inrichting van een Belgisch Nationaal leger. Toen
gold het reeds als een gulden regel dat een goed gevulde
soldatenmaag de strijd lust aanwakkert, want artikel 6
van voormeld besluit bepaalt dat het broodrantsoen
gevoelig zal verhoogd worden.

De militairen die, onder Hollands bewind, wegens
desertie gevangens gezet waren, worden vrijgelaten,
terwijl de wederspanningen (de réfractaires) amnestie
verkrijgen (12).

Op 4 november 1830 geeft de legeroverheid bevel aan
de militairen van het gewezen leger der Nederlanden
over te gaan naar het nationaal leger tot het verstrij-
ken van hun inlijvings- of militieplicht.

Nadat de Volksraad (le Congres National) de uitvoe-
rende macht aan de Tijdelijke Regering opgedragen
had (14), was het hoofdzakelijk deze die zich met de
verdere organisatie van het leger inliet (15). De Belgi-
sche militairen, die in het Hollands leger achter het
affuit stonden, zijn de welgekomen aspiranten voor
het artilleriekorps (16).

Weldra hebben zich zoveel vrijwilligers voor het leger
gemeld dat velen met onbepaald verlof naar hun haard-
stede gestuurd worden (17). De minder entoesiaste
militairen, tegen wil en dank ingelijfd, maken van deze
toestand gebruik om het systeem van de permutatie
erdoor te krijgen (18), zodat vele oude legerratten de
weg naar de kazerne terugvinden, ja zelfs met een
flinke duit op zak (19).

Een zeer onbillijke regeling ligt besloten in het
besluit van 16 november 1830 (20) krachtens hetwelk
de dienstplichtigen van de lichtingen 1827-28 en 29,
na lottrekking, met onbepaald verlof naar huis gezonden
worden naargelang de legersterkte overschreden wordt.
Dus kan een dienstplichtige, die in 1829 onder de wapens
werd geroepen, vóór een dienstplichtige van de lichting
1827 naar zijn haardstede gezonden worden.

Dat het de overheid ernst is met de tucht en de
stabiliteit in het leger moge blijken uit het verbod
te huwen «sans la permission du chef de corps, mais
il est d'usage de l'accorder sans difficultés après les
manoeuvres de la 5e année de service»! (21).

Voor de jonge Staat is het leger het symbool van
de onafhankelijkheid. Luidt het immers niet in de
oproep die de Tijdelijke Regering op 3 december 1830
tot het leger richt, dat de militairen tot taak hebben
de vrijheid en de onafhankelijkheid van het vaderland
te waarborgen? (22).

Het is wel van belang erop te wijzen dat, bij ontsten-
tenis van Belgische militiewet, de wetten van 8 januari
1817 en van 28 november 1818 van toepassing bleven
tot de wet van 3 juni 1870 werd uitgevaardigd. (23)

Zo steunt het eerste besluit, waarbij de lichting der
provincies in de nationale militie voor het jaar 1831
bepaald wordt, op de eerstvernoemde wetten. Verge-
leken met thans, was deze lichting niet erg gestoffeerd:
amper 7.427 man voor gans het land, het buitengewoon
contingent inbegrepen (24).

* * *

«C'est peu d'avoir proclamé», zo leest men in het
verslag van de middenafdeling van de grondwetscom-
missie (25), «l'indépendance du peuple belge, il faut
la faire respecter au dehors; ce n'est point assez d'avoir
fondé des institutions qui portent le cachet de leur
époque, il faut pouvoir les faire exécuter au dedans;
de là la nécessité d'une force publique.» (26)

Op 24 januari 1831 worden, op verslag van de heer
Fleussu, de artikelen 118 en 119 van de grondwet
betreffende de inrichting van de openbare macht, door
de Volksraad aangenomen.

In verband met art. 119, dat de annaliteit van het
contingent bepaalt, verklaart de heer Fleussu: «Plus
d'un publiciste a fait ressortir les dangers de l'entretien
d'armées nombreuses entretenues à grands frais en
temps de paix; trop souvent, au lieu de servir au salut
de l'Etat, elles aident à favoriser les entreprises du
despotisme; l'exemple de tous les gouvernements absolus
fournit la preuve de cette vérité.

«Deux moyens ont été employés pour parer à cet
inconvenient: c'est l'annualité des subsides, c'est l'an-
nualité du vote du contingent de l'armée. Une loi
déterminera chaque année ce contingent, de sorte qu'on
aura la certitude que toujours il sera proportionné aux
ressources et aux besoins du pays.» (27)

En bij zijn installatie als regent op 25 februari 1831,
verklaart Surllet de Chokier voor de Volksraad dat zijn
aandacht vooral op het leger en de financiën zal gericht
zijn (28).

De daad bij het woord voegend, benoemt hij reeds
daags nadien vier ministers waarvan de eerste, Goblet,
minister van Oorlog wordt (29).

Wegens het schrijnend tekort aan officieren, ervaren
in de krijgskunst en in de opleiding der soldaten, wordt
de Regering, bij decreet van 11 april 1831, ertoe gemach-
tigd veertig vreemde officieren aan te werven (30).

Dat vele blikken nog gericht zijn op Parijs, moge
blijken uit het eerste reglement voor de dienst van het
veldleger dat een kopie is van het Franse reglement
(31).

Typisch voor die tijd is dat, krachtens art. 19 van
voormeld reglement, «Les colonels et lieutenant-colonels
sont autorisés à avoir dans leur logement chacun deux
soldats à leur choix; les autres officiers un» (32).

Ook in ons land is het officierenkorps gegroeid uit
een standsgroepering. Door geboorte of afkomst wordt
men officier. Het officier-zijn is oorspronkelijk geen
gespecialiseerd beroep maar meestal een part-time of
toevallig aspect van een aristocratisch bestaan. De adel
is tevens de leidende groep ten dele in de maatschappij
maar vooral in het leger. Het officierenkorps heeft dan
ook een hoge sociale status en een groot prestige (33).

De oprichting van het Belgisch leger vereist echter
allengerhand een grotere specialisatie van het krijgs-
bedrijf. Voortaan heeft men behoefte aan beroepsoffi-
cieren en een intense opleiding in de militaire school
— opgericht in 1834 — is vereist om het beroep aan
te leren

Niet alleen de sociale afkomst maar ook bekwaamheid worden doorslaggevend bij het aanstellen van officieren (34).

Dit is het begin van een geleidelijke democratisering van het officierenkorps door het opnemen, eerst van bourgeoisie-elementen, veel later, van de arbeidersstand (35).

* * *

Op 19 juli 1831 komt Leopold aan te Laken en op 21 juli legt hij de grondwettelijke eed af als koning der Belgen.

De 2e augustus d.o.v. valt het Nederlands leger geheel onverwachts België binnen. De Prins van Oranje is, als opperbevelhebber, bijgestaan door Constant-Rebecque en de Hertog van Saksen-Weimar.

De geheel verraste koning Leopold I doet beroep op Frankrijk dat 50.000 man zendt onder bevel van maarschalk Gérard. De Britse vloot vaart naar Dover en is op alles voorbereid, terwijl de Britse Regering Den Haag waarschuwt: Nederland zou vergeldingsmaatregelen kunnen verwachten.

Het Belgisch leger wordt op 8 augustus bij Hasselt en 4 dagen later bij Leuven letterlijk op de vlucht gejaagd. Vernederende nederlagen ondanks de persoonlijke moed en het beleid van koning Leopold.

Doch de Fransen zijn te Waver en er wordt aan Oranje een wapenstilstand opgelegd (36).

Als gevolg van deze gebeurtenissen eist de publieke opinie met klem de reorganisatie van het leger. De legersterkte wordt vanaf 1832 opgevoerd tot 110.000 man terwijl de lichte 12.000 man omvat (37).

Dat de loting de volksgunst niet geniet, heeft Hendrik Conscience — zij het dan nog op melodramatische toon — in zijn « Loteling » aangetoond (38).

Jan, zoon van een kleine Kempische landbouwer, moest in 1833 gaan loten naar Brecht. Zijn vriend Karel vergezelt hem en zingt: « Och God, schoon lief, ik moet U gaan verlaten; wat droevig lot, 'k moet onder de soldaten. Adieu, vergeet mij niet ».

Na de loting komt Jan huiswaarts. In de verte ziet hij zijn verloofde Trien en zijn grootvader die op hem wachten: « Onderwijl naderde Jan tot de plaats waar hij zijn grootvader bemerkte en kwam met tragen stap recht tot hem. Trien ging hem niet te gemoet; integendeel zij verborg haar aangezicht tegen den boom en snikte hoorbaar. De jongeling vatte de hand des grijsaards en hem een nummer toonende, zeide hij met schorre stem: « Vader, ik ben er ingevallen ». Dan tot de maagd gaande, zuchtte hij, terwijl een tranenvloed uit zijn ogen losbrak: « Trien... Trien ». Meer kon hij niet zeggen, de stem verkropte in zijne keel » (39).

De wet van 24 mei 1838 stelt voor het eerst de militaire pensioenen in (40).

Veel beroering in het leger veroorzaken de verdragen van Londen waarbij sommige gebieden, zoals het huidige Groothertogdom Luxemburg, Maastricht, Roermond en Venlo aan België ontnomen worden. De jonge staat is evenwel onmachtig om zich tegen deze gebiedsroof te verzetten. Voormelde verdragen verwekken een grote ontstemming in den lande (41). Bittere verwijten worden gericht aan Londen en Parijs en men begrijpt dan ook beter dat, in een vlag van xenofobie, het depot der vreemde militaire vrijwilligers (hoofdzakelijk Fransen) in 1839 afgeschaft wordt.

De lange duur van de actieve dienst is er wellicht de oorzaak van dat het entoesiasme voor het leger vlug afneemt, spijt het bestaan van een « Société d'encouragement du service militaire » (42). Zo bepaalt

de wet van 8 mei 1847 de duur van de dienst onder de wapens op vijf jaar (43). Hieraan trouwens is de steeds stijgende bijval, die het systeem der vervanging van 1850 geniet, te wijten.

Het zal in onze huidige democratische eeuw wellicht verwondering baren dat de keuze van de aanstaande voor de officieren vroeger eerder beperkt was. Zo moesten de uitverkorene en de officier samen, of een van hen, over een jaarlijks inkomen van 1270 frank — 1.600 fr. vanaf 1857 — beschikken om te mogen huwen (44). Bovendien moest de familie van de aanstaande bruid de algemene achting genieten en een betrekkelijk hoge bruidschat kunnen uitkeren (45).

Voor de dienstplichtigen, die acht jaar actieve dienst te vervullen hadden, gold het verbod te huwen vóór het zevende dienstjaar (46).

Het statuut van de beroepsvrijwilligers was op dit gebied nog strenger, vermits alleen de ongehuwden of de weduwnaars zonder kinderen een dienstneming mochten aangaan (47).

Vanaf 1870 — wellicht wegens het toen dreigend oorlogsgevaar (48) — pogen de begoede families meer en meer hun kinderen te onttrekken aan de dienstplicht. Een plaatsvervanger « un volontaire avec prime » kostte toentertijd 1.600 frank (49).

Deserteurs waren er meer dan nu. Daar de oorlog dreigde werd een wet gestemd die aan al de deserteurs, die tot het leger zouden toetreden, amnestie verleende. Velen kwamen uit het buitenland terug en vervoegeerden zich bij hun oorspronkelijke eenheid (50).

* * *

Een belangrijke mijlpaal is de wet van 3 juni 1870 (51). Deze is de eerste Belgische militiewet vermits tot op dat ogenblik de wet van 8 januari 1817 van toepassing was.

Daar de poging om het leger uitsluitend uit vrijwilligers te doen samenstellen falikant was uitgelopen, ging de wet van 1870 ertoe over de werving van het leger, benevens door vrijwillige dienstneming, ook door oproeping van de dienstplichtigen te verzekeren.

De lottrekking wordt behouden als « triste nécessité sociale » (52).

Een belangrijke wijziging (53) is het beperken van het voordeel der vrijlating tot het enig kind van de niet begoede families daar de meer begoeden over de mogelijkheid beschikken de dienst van hun zoon « af te kopen ».

Naast de plaatsvervanging, werd ook de permutatie tussen dienstplichtigen van het actief- en van het reserviekader toegelaten (art. 64).

Met het recht van tegenspraak van de dienstplichtige voor de bestendige deputatie, die als appelrechter zetelde in militiezaken, wordt een loopje genomen vermits de wet noch de mogelijkheid van verschijning noch het indienen van een memorie inhoudt. Alleen voor de militieraad kan de dienstplichtige verschijnen mits hij vergezeld is van de gemeentesecretaris en een lid van het gemeentebestuur.

De duur van de actieve dienst bedraagt 26 maanden voor de infanterie, 3 jaar voor de grenadiers, carabiniërs, artillerie en genie en 4 jaar voor de artillerie te paard en de ruitrij (54). Men begrijpt dan ook gemakkelijk dat de dienstplichtige met weinig entoesiasme zich bij zijn legereenheid vervoegde.

Slechts nadat het vierde jaar in het actief gedeelte van het contingent voltooid was, mocht de dienstplichtige huwen (55).

De ongeletterden zijn ertoe gehouden lessen te volgen die bij voorkeur gegeven worden door dienstplichtigen-onderwijzers (56).

Daar er veel misbruiken zijn op het stuk van de afkeuringen en vrijstellingen wordt bij de wet van 18 september 1873 een herkeuringsraad ingesteld waarvan de samenstelling de nodige waarborgen van integriteit moet bieden.

Ook het stelsel der vervanging der dienstplichtigen is niet van alle kritiek vrij te pleiten. Het blijkt dan ook nodig het Ministerie van Landsverdediging hiermede te belasten. Slechts wanneer de legeroverheid geen plaatsvervanger vindt, mag de belanghebbende dienstplichtige er zelf een zoeken. De wettelijke maximumprijs voor de vervanging bedraagt 1.800 fr. (57)

De stijging van de bevolking (58) laat zich ook gevoelen bij het bepalen van de sterkte van het jaarlijks contingent (59).

Men acht de voeding van de dienstplichtige van voldoende belang om er een koninklijk besluit (60) aan te wijden waarbij voorgeschreven wordt dat ossenvlees moet afgewisseld worden met vis, schapen- of varkensvlees.

Vanaf het jaar 1896 wordt de opleiding der militairen opgevat met het oog op hun terugkeer naar het burgerleven. Zij mogen zich bekwamen in een of ander vak in garnizoenen van het leger en er een getuigschrift verwerven. De besten onder hen krijgen zelfs een betrekking aangeboden in de arsenalen (61).

Met de eeuwwisseling (62) wordt amnestie verleend aan al de deserteurs, dienstweigeraars en wederspannigen.

* * *

Dat de 20e eeuw die is van de sociale veroveringen blijkt eveneens uit de militiewetten.

Vooreerst vestigt de wet van 21 maart 1902 de werving van het leger op de vrijwillige dienstneming, ten einde de kritiek, gericht tegen het systeem der loting en plaatsvervanging, te ondervangen. Slechts voor zover er niet voldoende vrijwilligers zijn zal er een beroep gedaan worden op dienstplichtigen (63).

In de memorie van toelichting bij voormelde wet wordt het bestaan van het leger als volgt gerechtvaardigd: « Les conditions politiques toutes spéciales dont la Belgique bénéficie depuis 70 ans, la foi qu'elle a placée dans les traités qui garantissent son indépendance et sa neutralité n'ont pu la dispenser de prévoir les éventualités qui pourraient, malgré elle, l'entraîner à exercer le droit et à remplir l'impérieux devoir de défendre par les armes cette indépendance et cette neutralité. Toute l'action du gouvernement et du pouvoir législatif depuis la conquête de notre autonomie nationale, n'a eu d'autre mobile que cette pensée de sage et indispensable prévoyance. Tout le monde a été d'accord pour reconnaître, qu'à l'inverse du Grand-Duché de Luxembourg, la neutralité de la Belgique n'est pas désarmée ».

De duur van de dienstplicht blijft vastgesteld op 8 jaar doch de aktieve dienst wordt gevoelig herleid (64) ten einde, zo heette het « de faire bénéficier surtout les classes laborieuses de cette réduction ».

Daar de loting en de vervanging reeds lang door de publieke opinie gehekelde werden, dient de oppositie een wetsvoorstel in, strekkende tot de afschaffing van beide systemen en het invoeren van de persoonlijke dienst (65). Dit voorstel wordt echter afgewezen. Het was in die tijd dat men hoorde zingen:

« 't Is de eerste keer

En de laatste keer

Van mijn leven, van mijn leven,

In dat trommeltje niet meer ».

Dit was het refreintje dat men ieder jaar, einde

januari begin februari, van omstreeks 8 uur 's morgens tot in de avonduren ter gelegenheid van de loting te horen kreeg. Zo kreeg o.m. Loppem in West-Vlaanderen toen als militiekanton het bezoek van de mannen van 20 jaar komende uit St-Michiels, Oostkamp, Zedelgem, Snellegem, Zerkegem en Waardamme. In het lokaal van de oude gemeenteschool werden ze per gemeente door de veldwachter voor de beruchte trommel gebracht waarin de nummeiss zich bevonden. Deze waren samengerold in kartonnen hulzen waaruit ze na trekking door de aanwezige kommissieleden werden ontvouwd en uitgeroepen.

Daar het legercontingent vooraf bepaald was, kon er aan de hand der opgemaakte lijsten der lotelingen reeds ongeveer bepaald worden welke nummers de toekomstige soldaten moesten aanduiden. « In Loppem » zo vertelt een loteling uit het jaar 1905 « waren er dit jaar 30 lotelingen die om 8 uur 's morgens reeds aan de grens van St-Michiels waren om te « verbroederen » met die van voorgenomde gemeente. Zingend kwam deze groep afgezakt naar « 't Smisje » waar in de beide herbergen aldaar de lotelingen van Oostkamp verzameld waren. De bende was met dezen aangegroeid tot ongeveer 100 man en vormde een bonte wemeling van bebloemde hoeden en petten. Om 9 uur werden de Loppemnaren eerst toegelaten tot de loting volgens alfabetische volgorde terwijl Oostkamp en St-Michiels op de koer moesten wachten onder toezicht van hun veldwachter terwijl de lotelingen uit de andere gemeenten veiligheidshalve werden opgehouden door de rijkswacht aan het station tot 10 uur. Het nummer dat ik uit de trommel haalde was 67 en daarmede wist ik wat mij te wachten stond, doch met mij waren er nog 3 dorpsgenoten wie een laag lot te beurt viel. Het nummer 89 was « twijfelachtig » daar ingeval er iemand werd afgekeurd voor de dienst, deze moest opgeroepen worden. Onze nummers werden vastgespeld op hoed of muts en er werd de hele dag gezongen en gedronken, de gelukkigen uit vreugde, en de anderen uit verdriet. Ondertussen werden de door de vreemde lotelingen meegebrachte duiven losgelaten die het goede of slechte nummer huiswaarts brachten terwijl de lotelingen van Oostkamp en St-Michiels werden verwijderd door de rijkswacht om relletjes te voorkomen ».

Tot laat in de avond hoorde men zingen:

« Veel liever, veer liever

Drie jaar soldaat

Dan te leven

Zoals velen

In den huwelijken staat »

In vele huizen werd het nummer bewaard en opgehangen.

Begoede lieden kochten een plaatsvervanger voor hun zoon tegen 1.500 of 1600 fr. naargelang de legerdienst moest vervuld worden bij de ruitierij, artillerie of infanterie, dienst die resp. 4, 3 jaar en 28 maanden bedroeg (66).

Er wordt ook ingezien dat het geen zin heeft nog verder het huwelijk der dienstplichtigen, die soms drie jaren onder de wapens zijn, te verbieden. Onderrichtingen worden gegeven aan de korpsoversten zich te dezen inschikkelijk te tonen.

Het blijkt al ras dat de wet van 1902 niet de verwachte resultaten oplevert vermits weinigen ervoor voelen onder de soldaten te gaan. Stemmen gaan op om de weerbaarheid van het leger te verhogen. Bovendien stuurt men in brede lagen van de bevolking aan op het invoeren van de algemene dienstplicht, de af-

schaffing van de loting en de vervanging en een nieuwe vermindering van de werkelijke dienstdiensttijd (67).

Spijt heftige reacties, om van de Antwerpse meetingpartij, (68) worden deze objectieven verwezenlijkt door de wet van 14 december 1909. Het is echter geen toeval dat de « militaire loterij » — zo heette het in de volksmond — juist dan afgeschaft wordt. Reeds begin 1909 wordt in het parlement gewezen op de onvaste internationale toestand (69). Vermits de vrijwilligers onvoldoende zijn om de reeds gedunde leger-eenheden te stofferen, is de dienstplicht van één zoon per gezin de welgekomen gelegenheid om met de loting en de vervanging zonder meer op te doeken. Dit gaat evenwel niet zonder hevige stribbelingen. In de memorie van toelichting bij de wet van 1909 wordt dan ook zeer opportuun herinnerd aan de rede die Leopold II in 1887 te Brugge gehouden heeft ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van Breydel en De Coninck en waarbij de Vorst de spoedige afschaffing van de militaire vervanging eiste (70).

Pas op zijn sterfbed ziet de Koning zijn wens in vervulling gaan (71).

Ingevolge de oproeping van één dienstplichtige per gezin wordt de sterkte van het leger op vredesvoet gebracht op 42.800 man voor de lichten 1910, 1911 en 1912.

Worden de huwelijksstoelingen aan de opgeroepen dienstplichtigen betrekkelijk gemakkelijk verleend, daarentegen blijft voor de leerlingen van de militaire school het verbod te huwen gelden tijdens de vier studie jaren, terwijl voorts bepaald wordt dat alleen jonggezellen of weduwnaren zonder kinderen tot voormelde school toegang hebben (72).

Op de vooravond van de eerste wereldoorlog wordt de militiewet opnieuw gevoelig gewijzigd, « afin de fournir à l'armée », zo heet het, « des effectifs de paix et de guerre qu'exige la sécurité du pays » (73).

De wet van 1913, die tot stand komt in een periode waarin de socialistische opkomen voor het algemeen stemrecht, bekrachtigt het principe van de algemene dienstplicht en vrijdt het zelfs uit met dien verstande dat, behoudens vrijlating om sociale en familiale redenen, alle jonge lieden opgeroepen worden (74).

De militieraden worden heringericht met de bedoeling alle aanleiding tot verdenking te weren (75).

Wel baart het verwondering dat voor het contingent 1913 de legersterkte op 100.000 man gehandhaafd wordt (76).

Het invoeren van de algemene dienstplicht heeft voor gevolg dat alle sociale klassen in het leger vertegenwoordigd worden. Vroeger, en vooral ingevolge de wet van 21 maart 1902, die de werving van het leger steunde op de vrijwillige dienstnemeningen, werden de soldaten veelal gerecruteerd in de laagste volksklasse. Voortaan en mede dank zij het ruim uitgebouwd schoolstelsel en de democratisering van het onderwijs, stijgt het intellectueel peil van de soldaten gevoelig. Het principe van de passieve gehoorzaamheid wordt erdoor aangetast. Men wil weten wat men doet en waarom men het doet.

De beheersingsmechanismen van het menselijk handelen moeten dan ook meer een beroep doen op overtuiging dan op schrik, dwang of coërcitieve maatregel (77).

Na de zware beproeving die de oorlog voor het land betekende, is het normaal dat de publieke opinie de voorrang eist voor het herstel van de economie en de wederopbouw van de geteisterde gebieden. Deze politiek heeft voor gevolg dat, niettegenstaande de neutraliteit een einde genomen heeft, de actieve legerdienst

zeer gevoelig verminderd wordt en, naargelang van het wapen, schommelt van 10 tot 13 maanden (78).

Een zeer sociaal geïnspireerde wet is die van 5 augustus 1921 waarbij ruime uitstel mogelijkheden bepaald worden (79).

Bij de bespreking van de basiswet van 10 maart 1923 (80) wordt opnieuw de nadruk gelegd op het principe van de persoonlijke algemene dienst. Er mogen geen bevoorrechte klassen meer zijn. Ja, zelfs de minder valiede jonge lieden moeten hun bijdrage aan het leger leveren, zij het dan nog in de hulpdiensten (« les services de l'arrière »). Ofschoon het wapengekletter pas geluwd is, spreekt uit de voorbereidende bespreking bij deze wet de bezorgdheid voor 's lands veiligheid. Men wil op alles voorbereid zijn. Er wordt op gewezen dat het behouden van de verminderde diensttermijn aan de algemene dienst te danken is. « L'égalité et la généralité » leest men in de memorie van toelichting (81) « son allègement dans toute la mesure où le permettent les exigences de la technique: voilà ce que demandent de nous la saine démocratie et même temps que les circonstances particulièrement rigoureuses de l'après-guerre ».

Een belangrijke sociale maatregel betekent het invoeren van de ontheffingen (82). Naargelang de behoeften van het contingent overschreden worden, kan ontheffing van dienst toegekend worden aan de leden van kroostrijke gezinnen.

Midden 1926 doet de economische crisis, die in 1929 haar hoogtepunt zal bereiken, zich gevoelen; men vindt hiervan de onmiddellijke weerslag op het leger. Bij de wet van 2 augustus 1926 wordt het contingent verminderd (83); de hulpposten worden zonder meer afgeschaft daar de bedienaars hiervan, meestal minder valiede dienstplichtigen, te veel kosten en meestal weinig waardevolle elementen zijn.

Reeds lang werden sommige taaltoestanden in het leger aan de kaak gesteld, zonder dat men tot een afdoende oplossing kon komen. De leiding was uitsluitend in handen van Franssprekenden en vanzelfsprekend werden de Vlaamse soldaten overwegend in het Frans opgeleid. Bij de wet van 7 november 1928 werden de eenheden gesplitst in Vlaamse en Waalse regimenten (84). Van dezelfde datum is de wet op het gebruik der talen in het leger (85).

Om verder besparingen te verwezenlijken, worden sommige dienstplichtigen na acht maanden huiswaarts gestuurd terwijl het contingent, in 1922 nog 113.000 man sterk, in 1929 teruggevallen is op 63.000 man (86).

En plots, als een donderslag bij helderblauwe hemel, worden de kredieten voor de dienstnemeningen alsook voor de versterkingen van de forten en het veldleger aanzienlijk verhoogd (87). Er dreigt opnieuw oorlogsgevaar. 84.000 man worden met de lichte 1937 opgeroepen (88).

In 1938 bekomt het leger een nieuwe en verbeterde taalwet (89).

Velen onder U zullen zich nog de datum van 26 augustus 1939 herinneren. Op die dag wordt de algemene mobilisatie afgekondigd (90). 92.000 man worden met de lichte 1940 opgeroepen. Bovendien het normaal contingent omvat het leger de onder de wapens gehouden militairen, de wederopgeroepen en de leden van de territoriale luchtafweer (91).

Tijdens de tweede wereldoorlog zijn op een zeker ogenblik drie militiestelsels van kracht. Een eerste, van blijkbaar algemene draagwijdte geldt in de niet door de vijand bezette landen. Een tweede, ingericht in 1944, regelt de verrichtingen van de lichten 1941 tot 1944 in de van de vijandelijke bezetting bevrijde

gebieden. En ten slotte vallen de Belgen, die zich nog op het door de vijand bezet grondgebied bevinden, onder toepassing van een derde stelsel, geïnspireerd door de voorlopige wetgeving.

De besluitwet van 25 juni 1946⁽⁹²⁾ brengt het normale stelsel terug in voege vanaf de verrichtingen van de lichte 1945 en maakt een einde aan de voormelde meervoudigheid van wetgevingen⁽⁹³⁾.

De oorlog van 1940-1945 stelde verscheidene leemten van de militiewetgeving in het licht. Hij bracht een gevoelige ommekeer in de opvattingen omtrent de aanwerving en de inrichting in het leger⁽⁹⁴⁾.

In 1951⁽⁹⁵⁾ wordt de bestaande wetgeving vervangen door een nieuwe organieke wet die, na de wetten van 8 januari 1817, 3 juni 1870 en 10 maart 1923 de vierde basiswet is waarbij een volledig nieuwe regeling in zake militie tot stand wordt gebracht.

Vanaf 1954 gaan stemmen op ten gunste van het invoeren van het vrouwelijk vrijwilligerschap in de militiewet. Het streven naar de gelijkheid tussen man en vrouw liet dus ook het leger niet onaangeroerd. Bovendien moet de toestand geregeld worden van sommige dienstplichtigen die vrijlating bekomen hebben en niettemin aan sommige militaire prestaties in de territoriale luchtmacht worden onderworpen. Aldus komt de wet van 5 juli 1957 tot stand⁽⁹⁶⁾.

Zeer typisch voor die wet is haar soepelheid op het stuk van de militieaanvragen.

Ingevolge de gebeurtenissen in Korea wordt de dienstduur van twee jaar ingevoerd. Politieke en andere invloeden leiden tussen 1952 en 1959 tot de opeenvolgende vermindering van de actieve dienst tot 21, 18, 15 en 12 maanden. Alleen de dienstplichtigen, die voor het kader der reserve-officieren worden opgeleid, en zij die in België wensen hun dienst te vervullen zonder sociale redenen hiervoor te kunnen doen gelden, worden in dienst gehouden tot na verloop van de vijftiende maand⁽⁹⁷⁾.

De vermindering van de dienstduur heeft voor gevolg dat het effectief van het leger dient aangevuld te worden door de aanwerving van vrijwillige dienstmensen en wederdienstmensen⁽⁹⁸⁾.

De wet van 8 maart 1962⁽⁹⁹⁾ is het gevolg van de onafhankelijkheid van Kongo en Ruanda-Burundi en van de afschaffing van het speciaal contingent. Bovendien wordt het systeem van de ontheffingen opnieuw ingevoerd en wordt bepaald dat de van de dienst in vrede ontheven dienstplichtigen kunnen worden ingedeeld bij de organisatie van de burgerlijke bescherming.

* * *

Sinds 1830 zijn de maatschappelijke opvattingen en toestanden fel geëvolueerd. Eenzelfde evolutie heeft zich voltrokken op militair gebied. De verhoudingen leger - staat, soldaat - burger zijn gewijzigd. Geest en tekst van de militiewetten zijn fundamenteel anders.

Vroeger bestond het leger uit twee sterk afgescheiden delen.

« Aan de ene kant stond het Leger, met een grote L, een uitgelezen schare aristocraten, mensen met hoogstaande idealen en beginselen, met een verfijnde opvoeding en levenswijze, met een uitgebreide ontwikkeling: het officierenkorps. De zoon van goeden huize doorliep er een « cursus » honorum tot meerdere eer en glorie van God, Koning, Vaderland en familie. Doch geen leiders zonder ondergeschikten. En die ondergeschikten vormden dan « den troep »: de grote legermassa van sjofele, ongemanierde en niet ontwikkelde proleten, « vrijwilligers », die echter door loting of geld-

gebrek tot toetreden werden verplicht; mannen zonder ideaal, zonder scholing, zonder opvoeding⁽¹⁰⁰⁾, waaraan de voorstanders van de persoonlijke dienstplicht het diploma toekenden van « homme de sac et de corde, se dépravant et dépravant autour de lui; ramassis de pouilles, de crève-de-faim et de mauvais drôles sans emploi »⁽¹⁰¹⁾.

De democratisering van de hedendaagse samenleving, die een gelijkshakeling van mensen en bezittingen bracht, kwam ook de militair, de soldaat, ten goede.

Waar vroeger de primauteit van de militaire dienst gehuldigd werd, stelt men thans vast dat, bij het bepalen van de militieplicht, met familiale, sociale en economische eisen rekening wordt gehouden.

Vroeger werd de soldaat slecht behandeld. Courteline zou ook sommige toestanden in ons leger scherp in de verf hebben kunnen zetten.

Nu is de soldaat een heer. In het recruterings- en selectiecentrum komt men in ruime mate tegemoet aan zijn wensen omtrent datum van oproeping en keuze van wapen. Hij is deftig gekleed en wordt goed gevoed.

Voor de universitaireren wordt ook wel iets gedaan. Zo b.v. kunnen de studenten, die technische vakken hebben gevolgd, in de luchtmacht of in de dienst voor telecommunicaties van het leger ingedeeld worden. Voor andere afgestudeerden wordt gezocht naar een werkterrein dat in de lijn van hun vorming ligt.

In de opleidingscentra poogt men zoveel mogelijk de breuk tussen het burger- en het militair leven te verhinderen. Er wordt gezorgd voor een goed onthaal.

De instructeur is eveneens een opvoeder en de rekrut is de burger-soldaat.

Wat gebeurt er in de dagelijkse werkelijkheid van een opleidingscentrum anno 1964?

De klassieke karwei van het oprapen van de sigarettenpeukjes is afgeschaft. Sommige dienstplichtigen worden belast met bepaalde verantwoordelijkheden. Universitaireren, leiders van jeugdverenigingen, worden verzocht « peter » of « monitor » van een groep soldaten te zijn. In die hoedanigheid lichten zij hun oversten in over de behoeften, de wensen en de teleurstellingen van hun makkers.

« La formule d'autrefois », schrijft een korpsoverste, « celle du « crac-dedans » ou du « vous m'frez quat' jours » était assurément plus confortable pour le commandement... mais également moins efficace. Une punition, voyez-vous, ou bien elle corrige ou bien le plus souvent, elle écarte de vous, et peut-être irrémédiablement, celui à qui vous l'avez infligée. Et puis une punition est-elle toujours un acte de justice? Je me permets d'en douter »⁽¹⁰²⁾.

En dezelfde overste haalt het voorbeeld aan van een rekrut die de gewoonte had heimelijk 's avonds laat de kazerne te verlaten. Vooraleer deze nachtelijke uitstappen te beteugelen doet men de dienstplichtige schaduwen. Deze beperkt zich ertoe gedurende uren te wandelen. Het was een voorreiziger die niet kon aarden tussen de enge kazernemuren. Zijn overste stelde hem voor 's nachts geregeld de chauffeur van de wagen van « piket » te zijn.

Sindsdien is hij niet meer over de muur geklauterd⁽¹⁰³⁾.

Andere soldaten verlaten de kazerne met minder onschuldige bedoelingen. Zo kon men onlangs in een dagblad lezen dat een jonge soldaat van de Bundeswehr, die te Bonn de kazerne zonder toelating met de fiets verlaten had, bij zijn terugkomst, over de muur trachtte te klimmen via zijn fiets. Op dat ogenblik kwam een burger voorbij. « Wilt U de fiets vasthouden? » vroeg de soldaat hem. De burger deed het, nam gewillig de

fiets over en waarschuwde zelfs de jonge man voor de ingemetselde glasscherven op de muur. Toen de soldaat eenmaal op de muur zat, wierp hij de burger een sigaar toe om hem te bedanken voor zijn bereidwilligheid. Hij verzocht hem ten slotte de fiets tot bij de wachtpost te brengen.

Daags daarna, terwijl de troepen op de binnenplaats van de kazerne de eer bewezen aan generaal Herzog, die de troepen schouwde, hield de generaal stil voor de recruit die plotseling bleek werd, en gaf hem de sigaar terug. «Met mijn dank», zei de generaal, die verder stapte (104). Legende of waarheid?

De verandering in de economische en bevolkingsstructuur heeft zich ook in het leger doen gevoelen. De groeiende industrialisering heeft het aantal industriearbeiders gevoelig doen stijgen en het aantal landbouwers doen verminderen. Er ontstaat eveneens een grotere concentratie van de bevolking in de stedelijke agglomeraties en de industriecentra. Een militair instructeur zal U zeggen dat er een groot verschil bestaat tussen de soldaten van de stad en het platteland, tussen arbeiders en landbouwers.

Vele soldaten zijn lid van een syndicaat of van een politieke partij waar men hun gewezen heeft op hun rechten.

Het paternalistisch bevelhebberschap (de officier is de vader van de soldaat) heeft dan ook zeer veel van zijn aantrekkingskracht ingeboet.

In het leger ziet men dan ook langzamerhand in dat een louter formele hiërarchische beheersing niet volstaat en dat de overtuiging en de motivering als middel van groepsbeheersing wellicht betere resultaten kunnen opleveren (105).

Hartverheffend is het vast te stellen dat, in een tijd waarin zoveel gesproken wordt over de culturele taak van de staat, over cultuurraden en de culturele vacatie van de arbeider, deze stroming ook het leger niet onberoerd heeft gelaten.

De legeroverheid beseft inderdaad dat zij, naast een sociale, ook een culturele rol te vervullen heeft (106).

Soldatenkoren worden opgericht, teaterbezoek wordt aangemoedigd, debat- en voordrachtavonden worden druk bijgewoond, de leatuur wordt bevorderd (107).

Dat het tussen militairen en burgers tot een open gesprek kan komen, bewijst de voordracht die onlangs gehouden werd voor de Leuvense studenten in de rechten door kolonel Blondiau, vleugeladjutant aan het Hof, met als onderwerp «Wat heeft het leger aan de universiteiten aan te bieden» (108).

Enkele jaren geleden was een dergelijk initiatief eenvoudig ondenkbaar (109).

Dat het echter nog niet allemaal koek en ei is in het leger werd in juli jl. nog bewezen.

De 19-jarige recruit Anton Deigel was met zijn onderdeel op veldoefening in de omgeving van Elslingen, Zuid-Duitsland. Bij de terugkeer 's avonds naar de kazerne kregen de rekruten bevel de laatste 900 meter in loopas af te leggen. Vlakbij de kazernepoort bezweek Deigel. In de loop van de avond overleed hij. Ingevolge deze feiten werden een officier en drie onderofficieren van het Westduits leger uit hun functies ontheven (110).

Wegens drie sterfgevallen die zich in juni jl. in het Nederlands leger tijdens uithoudingsproeven kort na elkaar voordeden, besloot de legerleiding dat voorlopig geen geforceerde marsen en veldlopen aan de rekruten mochten opgelegd worden.

Deze order gold in het bijzonder voor de commando-troepen waarvan de vrijwilligers aan zware lichamelijke proeven onderworpen worden (111).

Wie herinnert zich niet de grote beroering bij de bevolking en in de pers naar aanleiding van de tragedie van de rookpotten te Leopoldsborg?

Ook met de opvatting van het individu wordt rekening gehouden bij het bepalen van de dienstplicht.

In navolging van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Canada, Denemarken, Nederland, Noorwegen en Zweden heeft ons land een statuut van de gewetensbezwaarders uitgewerkt (112).

Gewetensbezwaarder is hij die, op grond van godsdienstige, wijsgerige of morele redenen ervan overtuigd is dat men de evenmens niet mag doden zelfs niet op overheidsbevel en dienvolgens bezwaren heeft tegen het vervullen van de militaire dienst of van de gewapende militaire dienst alleen (113).

Het had heel wat voeten in de aarde vooraleer de wet op de gewetensbezwaarders tot stand kwam, doch langzamerhand was men in het parlement de mening toegedaan dat het oplossen van dit netelig probleem de regeling van een kwestie van openbaar belang inhield.

In het perspectief van de toenadering tussen leger en natie valt het opschorten van het stemrecht van die burgers, die door het vervullen van hun dienstplicht bij uitstek hun land dienen, niet verder meer de verdedigen.

Onlangs werd dan ook een wetsvoorstel ingediend tot wijziging van de kieswetten met het oog op het verlenen van stemrecht aan de dienstplichtige onderofficieren, korporaals en soldaten in actieve dienst (114).

Aangezien het moderne leven van de jeugd een grotere krachtsinspanning eist op het stuk van de intellectuele en van de professionele opleiding alsook een dieper besef van de morele, familiale en burgerlijke plichten, is het niet redelijk dat de Staat, op het ogenblik dat hij ze opeist om aan de verdediging mede te werken, haar de uitoefening van het elementairste politiek recht van deelneming aan de verkiezingen weigert en haar aldus tijdelijk afzijdig houdt van de natie, waarvan alle machten uitgaan. Bovendien bevinden die dienstplichtigen zich in een minderwaardige toestand tegenover de jongelieden die van dienst zijn vrijgesteld alsook ten opzichte van de vrouwen.

Is het ook niet kenmerkend voor onze tijd van democratisering dat in de Senaat een wetsontwerp neergelegd werd dat er toe strekt een einde te stellen aan het verbod een winstgevend beroep uit te oefenen dat aan de echtgenoten van de officieren is opgelegd (115).

Opvallend is ook het geleidelijk en thans reeds ver gevorderd evolueren naar de democratisering van het officierenkorps.

Als men de jaarboeken van de officieren doorloopt ziet men duidelijk dat de cavalerie in België steeds het wapen is geweest dat het overgrote deel van de adellijke officieren aantrok. Ook in de artillerie is een niet te onderschatten percentage voor sommige graden aanwezig: b.v. in 1957, 25 % bij de kolonels.

Dit is te verklaren door het feit dat de «artillerie à cheval» de tradities van de cavalerie heeft overgenomen.

In 1855 waren 18 % van de kolonels van de infanterie adellijk; in 1957 waren het er slechts 6,6 % meer (116).

In de Koninklijke Militaire School gaf het onderzoek bij de leerlingen der Nederlandse afdeling in 1959 de volgende resultaten:

- op 167 leerlingen waren er 121 die verklaarden dat hun vader tussen 50.000 en 100.000 fr. verdiende.
- op 185 leerlingen waren er 6 waarvan de vader een

functie bekleedde waarvoor een academische opleiding vereist is (van die 6 waren er dan nog drie van wie de vader officier was)

— op 185 leerlingen waren er 51 van wie de vader ongeschoolde arbeider of ambachtsman was (117)

Ook op het gebied van de berechting der militairen is er een strekking in de wetgeving om het burgerlijk element in de rechtscolleges te verstevigen en de militaire rechtsmachten meer en meer op gelijke voet te stellen met de gewone rechtbanken

Deze strekking tot uitschakeling der uitzonderingsrechtbanken en tot gelijkstelling van alle rechtsmachten werd reeds aangekondigd door het Studiecentrum tot hervorming van de Staat.

Zij vindt haar bevestiging op burgerlijk gebied in het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek dat door de Koninklijke Commissaris Stafhouder Van Reepingen werd gedeponereerd.

«Die evolutie tot gelijkshakeling is een gelukkige zaak en een gerechtvaardigd eerherstel aan de kennis, de wijsheid en de ervaring van de rechter. De militair die maar al te veel als een bijzonder soort burger — met zeer beperkte rechten — behandeld werd, zal in deze evolutie een stevige waarborg van gerechtigheid vinden (118).

* * *

Er moge hier even gewezen worden op het sociologisch belang van de testproeven in het leger.

Alvorens soldaat te worden moet de dienstplichtige met goed gevolg een geschiktheidsproef afleggen in het recruterings- en selectiecentrum.

Het is een vrij eenvoudige proeve van intelligentie en algemene ontwikkeling. Desondanks wordt een vrij groot aantal jonge mannen afgewezen omdat zij niet aan de minimum eisen voldoen (119).

De tests, afgenomen van de dienstplichtigen van de militieklussen 1959-60 en '61 bieden de mogelijkheid om de provincies onderling te vergelijken onder het opzicht van het gemiddeld cultureel niveau.

In de F-groep (der Franstaligen) ligt de provincie Brabant geregeld boven het algemeen gemiddelde van de Franstaligen. Op de tweede plaats komt Luik. Namen en Henegouwen liggen steeds onder dit gemiddelde. Opmerkelijk is dat de Franstaligen uit de Vlaamse provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen niet alleen boven het gemiddelde liggen van hun respectieve provincies maar eveneens boven het algemeen gemiddelde van de Franstalige groep. Andersom ligt het voor de provincies Limburg en West-Vlaanderen.

In de N-groep (der Nederlandstaligen) zijn de sterke provincies Antwerpen en West-Vlaanderen. Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant liggen onder het algemeen gemiddelde. Bovendien liggen de Nederlandstaligen uit de Waalse provincies en Waals-Brabant eveneens onder dit algemeen gemiddelde, alsmede onder het gemiddelde van hun respectieve provincies (120).

Voorts wezen de tests voor de klas 1961 uit dat er nog 597 ongeletterden waren op een geheel van 43 000 manschappen, d.i. 1,37 % (121).

De geschiktheidsproef is ingesteld omdat naar het oordeel van de militaire autoriteiten een man die in de moderne oorlogstechniek een goed soldaat, een goed matroos of een goed luchtvaarder wil zijn, over kwaliteiten moet beschikken die niet onderdoen voor die welke men stelt voor vele werkkringen in het burgerlijk bedrijfsleven (122).

Het is hier niet zonder belang even te verwijzen naar de toestand in het Amerikaanse leger (123).

Ontstellend groot is het aantal Amerikaanse jongelieden die falen in de militaire geschiktheidsproef

Het Departement van arbeid heeft nu een onderzoek naar de omvang en betekenis van dit verschijnsel ingesteld. In samenwerking met het Amerikaans bureau voor ambtenarenzaken (124)

Het belangrijkste feit dat uit dit onderzoek naar voren trad. was dat een groot deel van de ongeschiktverklaarden afkomstig was uit arme gezinnen (125).

Vrijwel alle sociale problemen, waarmede de Verenigde Staten te kampen hebben, kwamen tijdens het onderzoek naar de oppervlakte. Zo werd de laatste tijd in Amerika veel gesproken over de school-«drop-outs», dat zijn de leerlingen die vóór het beëindigen van de middelbare school, ja zelfs van de lagere school, het onderwijs verlaten en proberen werk te vinden.

Nog kort vóór zijn dood was President John F. Kennedy een campagne tegen de school-«drop-outs» begonnen, omdat hij hen beschouwde als een zeer gevaarlijk en voor de Amerikaanse samenleving schadelijk sociaal verschijnsel, een haard van jeugdcriminaliteit, van jeugdfrustraties en nog op zijn gunstigst, een verordening tot een leven van bestaansonzekerheid en gebrek.

Welnu, het onderzoek van de ongeschiktverklaarden toonde aan dat vier van de vijf tot de school-«drop-outs» behoorden.

Verreweg de meesten werkten in ongeschoolde, slecht betaalde vakken of deden eenvoudige dienstverrichtingen (loopjongens, hulpen in restaurants, liftbedieners, enz.).

De minister van Arbeid, Willard Wirtz, rapporteerde zeer onlangs aan president Lyndon Johnson: 1) Een derde deel van alle Amerikaanse jonge mannen die 18 jaar worden, zouden ongeschikt worden bevonden voor de militaire dienst als ze allen aan de geschiktheidsproef werden onderworpen; 2) ongeveer de helft van dit aantal zou afgewezen worden om medische gronden, de andere helft wegens gebrek aan verstandelijke aanleg of algemene ontwikkeling; 3) de meerderheid van de afgewezenen faalt, aldus concludeert de minister, wegens de ontoereikendheid van het onderwijs dat ze gevolgd hebben en wegens onvoldoende lichaamszorg.

Duidelijk kwam vast te staan dat het grootste deel van deze jonge mannen het slachtoffer is van de armoede. Ze hebben deze toestand van hun ouders geërfd en als de kringloop niet doorbroken wordt, zullen ze hun armoedige toestand op hun heurt aan hun eigen kinderen nalaten.

In het streven naar een wereldgemeenschap heeft ook ons land een rol te vervullen. Het verdient daarom goedkeuring dat de dienstplichtigen, die bereid zijn gedurende een bepaalde periode hun speciale kennis ten dienste van de ontwikkelingsgebieden te stellen, van militaire dienst vrijgesteld worden (126).

Velen zullen zich wellicht de vraag stellen of het leger voor ons land nog zin heeft.

Practisch gezien komt het ons niet toe hierop een antwoord te geven vermits ons land deel uitmaakt van de Nato en wij ons onmogelijk aan onze verplichtingen kunnen onttrekken zonder groot psychologisch en materieel nadeel op te lopen, o.a. op het gebied van export en Euromarktregeling (127).

Wij beschikken dus niet meer over onszelf. Anderen zullen ons zeggen hoe het moet in ons leger.

Ideologisch gezien blijft het leger een ruwe doch onafwendbare noodzakelijkheid (128).

België is geen atoommogendheid, doch de traditionele legers hebben nog een grote rol te vervullen. De sterke atoomwapens hebben zo'n vernielingskracht dat de grote mogendheden wellicht bevreesd zullen zijn ze aan te wenden. De kans bestaat ook dat een oorlog op beperkte schaal met traditionele wapens kan worden gevoerd. Dan zou een leger als het onze een opdracht te vervullen krijgen (129).

Dat aan de kleine legers nog een grote rol toebedacht wordt in het vrijwaren van de wereldvrede (130) moge blijken uit twee recente voorstellen.

Vóór enkele maanden pleitte de Canadese eerste-minister Leaster Pearson in de Carleton universiteit te Ottawa, onder de auspiciën van de Dag Hammerskjoldstichting, voor de oprichting van een vaste internationale vredesstrijdmacht buiten maar in dienst van de UNO. Na te hebben herinnerd aan de ervaringen die de UNO heeft opgedaan met het oprichten van internationale contingenten in Suez en Kongo, verklaarde hij dat de crisis op Cyprus nogmaals aantoonde dat de UNO er moet voor zorgen dat zij steeds paraat is voor het geval dat een internationaal contingent voor het handhaven van de orde snel moet worden ingezet.

«Aangezien de UNO», aldus Pearson, «het niet eens kan worden over het oprichten van een bestendige vredesstrijdmacht, zouden de UNO-leden die daarvan de noodzakelijkheid inzien, op eigen verantwoordelijkheid een collectief en degelijk korps in dienst van de UNO moeten oprichten».

Voorts zei hij dat Canada met enkele kleine landen zoals Denemarken, Zweden, Noorwegen, Finland en Nederland inleidende gesprekken zal beginnen over de vorming van deze internationale politiemacht.

Het tweede voorstel gaat uit van Rusland. In juli jl werd een Russische noot aan Japan vrijgegeven, waarin werd opgeroepen tot de vorming van een permanente militaire macht van de UNO, onder bevel van de Veiligheidsraad. De troepen hiervoor zouden worden geleverd door kleinere leden van de wereldorganisatie.

De vijf grote machten van de Raad, die over veto-recht beschikken, zouden wel geld ter beschikking stellen maar geen troepen leveren.

Het voorstel werd intussen officieel overgemaakt aan het UNO-secretariaat.

Washington en Londen hebben gezegd het grondig te zullen bestuderen.

UNO-secretaris Oe Thant zei van zijn kant dat het voorstel een goed teken was voor de oplossing van het probleem der UNO-operatie ter vrijwaring van de vrede.

Politie en rijkswacht zullen steeds vereist zijn voor het handhaven van orde en veiligheid in het binnenland.

Legers zullen steeds onontbeerlijk zijn zolang haat en naijver onder de volkeren blijven bestaan, zolang er verscheidene belangensferen zullen zijn (131).

Het instrument echter kan wel verbeterd worden. Zo valt er voor de selectieve militaire dienst, ter vervanging van de algemene dienstplicht, wel iets te zeggen. Frankrijk gaat die weg op (132).

Ook moet, volgens de heersende publieke opinie, de duur van de militaire dienst nog verminderd worden (133).

Verder dient voortgejverd te worden voor de idee van «de burger in uniform» en voor het overbruggen van de splitsing leger-natie (134).

Ten slotte moeten de militaire uitgaven nog meer besnoeid worden.

Een democratisch leger is een ideaal en zal (135) dat altijd blijven krachtens de aard van het leger zelf.

Zoals de Westberlijnse burgemeester Brandt in «Welt am Sonntag» opmerkte: ieder leger heeft de neiging om zich te isoleren. Dat heeft niets met democratie of militarisme te maken. Het is inherent aan het systeem zelf. Het is al mooi wanneer er, zoals in de Bondsrepubliek, een parlementaire commissaris bestaat (136) die de macht heeft om al te grote misbruiken te voorkomen, respectievelijk orgedaan te maken (137).

Het verdient afkeuring en het is bovendien onverantwoordelijk zich tegen alle militaire voorzorg te verzetten onder voorwendsel dat het leger een volksvreemd, nutteloos, kostelijk en ook verdrukkend element is. «Een volk moet er precies geen Spartaanse jeugdopvoeding op nahouden, doch men onthoude dat zelfs de schoonheid van Athene taande, toen de weerbaarheidszin van de stad afnam (138)».

Het leger is staatszaak, is ons aller zaak. Het hoort ons toe er een instrument van te maken dat in het Europa van morgen, in een wereld van naar elkaar toe groeiende volkeren, ertoe bijdraagt om de vrede te handhaven, de sociale vooruitgang te bevorderen en het voortbestaan van de gemeenschap te waarborgen (139).

(1) Voorwoord bij de studie van F. Lehoucq «Het antimilitarisme in België; 1830-1914», N.V. Standaard-Boekhandel 1958.

(2) Men duide ons de dorre opsomming van wetten en besluiten niet ten kwade, doch zij is noodzakelijk wil men een beter inzicht krijgen in de evolutie die zich in ons land op militie- en nog ruimer zelfs, op militair gebied, voltrokken heeft.

(3) De vaak veel minder geslaagde vertalingen, die meestal later voor de instellingen van de Belgische Revolutie werden bedacht, worden vervangen door de Nederlandse benamingen die werden aangewend in gelijktijdige officiële publicaties. Aldus komt Tijdelijke Regering in de plaats van Voorlopig Bewind, Hoofdbewind in plaats van Centraal Comité, Volksraad in plaats van Nationaal Congres (W. Van den Steene, «De Belgische Grondwetscommissie», Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Brussel, 1963, blz. 7).

(4) Pasinomie. 3e serie. T. Ier. Gouvernement provisoire-Régence, blz. 3.

(5) Pasinomie. o.c. blz. 4.

(6) A.D.B. in t. Pallieterke van 13 juni 1964 «Willem I en het rampjaar 1830», 9e vervolg.

(7) Pasinomie o.c. blz. 9.

(8) Idem blz. 11.

(9) Idem blz. 27.

(10) Idem blz. 28.

(11) Idem blz. 37. Het is de eerste keer dat de term «Belgisch Leger» gebezigd wordt. Bedoeld besluit bepaalt o.a. «article 3: la langue française étant la plus généralement répandue en Belgique, sera la seule employée dans les commandements». En het besluit van 27 oktober 1830, Pas. o.c. blz. 52, voegt hieraan toe «et dans l'administration militaire».

(12) Idem o.c. blz. 53.

(13) Idem blz. 60.

(14) Idem blz. 75.

(15) Ongeveer 1/3 van de besluiten die de Tijdelijke Regering, in de loop van het jaar 1830, nam, heeft betrekking op het leger, de rijkswacht en de burgerwacht. Dit bewijst voldoende dat men toen vooral bezorgd was om het waarborgen van 's lands onafhankelijkheid en het handhaven van de orde.

(16) Pasinomie. o.c. blz. 78.

(17) Idem blz. 84.

(18) Idem blz. 85.

(19) Begoede burgers hadden wel duizend gulden over voor het «afkopen» van de legerdienst van hun zoon. E. Wanty, «Le milieu militaire belge de 1831 à 1914», Brussel, Palais der Academiën, 1957, blz. 47-48.

(20) Pasinomie. 1830, blz. 84.

(21) Pasinomie, o.c. blz. 93. Bedoelde onderrichting dateert van het Hollands bewind.

(22) Idem, blz. 100.

(23) De wet van 8 januari 1817 (Pasinomie 2e serie. IV, blz. 7) was de eerste militiewet na het einde van het Frans bewind. Haar principes ontleende zij aan de wet op conscriptie van het jaar VI en aan de koninklijke besluiten van 1 en 13 april 1815.

(24) Pasinomie, 1831, blz. 108.

(25) Over de Belgische grondwetscommissie raadplege men: W. Van den Steene, o.c.

(26) Pasinomie, 1831, blz. 205.

(27) H. Van Eecke, A.P.R. Tw. Militie, blz. 33.

(28) Pasinomie, 1831, blz. 222.

(29) Pasinomie, blz. 224. Een van de eerste besluiten, die op initiatief van Goblet genomen werden, betrof de oprichting van een kas voor weduwen en wezen van officieren (besluit van 10/3/1831, Pasinomie, 1831, blz. 251).

(30) Idem, blz. 238. In 1839 waren er nog 37 vreemde officieren.

- in het leger. nl 24 Fransen en 13 Polen (Pasinomie 1938, blz. 141).
- (31) Men begrijpt dan ook beter de uittaling in de Larousse «Dictionnaire Universel» V^o Belgique. son histoire. blz. 494: «La jeune Belgique doit à la France l'organisation de son armée».
- (32) Pasinomie. o.c. blz. 411. In het zakenregister van de tabel van de Pasinomie 1830-1860 vindt men het trefwoord «Domestiques d'officiers».
- (33) R. Depré: «De officier en de cultuur», Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 28. L. Delwaide. «De tank van de burgerlijke rechter in de kriegsraad». R.W. 1963-1964. nr. 39, kol. 2009.
- (34) R. Depré. o.c. blz. 28.
- (35) R. Depré. o.c. blz. 28.
- (36) A.D.B. 't Pallheterke van 20 juni 1964 «Willem I en het rampjaar 1830», 10e vervolg.
- (37) Deze cijfers worden behouden tot in 1839; in de jaren 1840 tot 1869 bedraagt de lichte 10 000 man maximum, terwijl het contingent vastgesteld wordt op 50.000 man voor het jaar 1840, 80.000 voor de jaren 1841 tot 1850, 70.000 voor de jaren 1850 tot 1855, 80.000 voor de jaren 1856 tot 1869 en 100.000 voor de jaren 1870 tot 1881.
- (38) Dat werk van Conscience verscheen in 1840.
- (39) Jan doet zijn dienst te Venlo — dat tot 1839 deel uitmaakte van België — waar hij, ingevolge een besmettelijke ziekte, blind wordt. Het ganse geval eindigt echter met een happy-end: Jan ontmoet toevallig, na zijn demobilisatie, een legerdokter die hem het verloren gezicht gedeeltelijk terugbezorgt. Jan huwt, heeft kinderen en is een gelukkig man.
- (40) Pasinomie, 1838, blz. 103. Dat de penstoelen eerder karig toegemeten werden, bewijst o.m. het budget van landsverdediging voor het jaar 1851. Hierbij werd op de rubric «Secours et pensions» slechts 70.070 fr. ingeschreven (Wanty, o.c. blz. 83).
- (41) Over de periode van neutraliteit. Ingeleid door de Verdragen van Londen, cf. Wanty, o.c. blz. 78 e.v.
- (42) Besluit van 9/9/1836. Pasinomie. blz. 272.
- (43) Idem. 1847, blz. 217.
- (44) K.B. van 9 mei 1842, Pasinomie. 1842, blz. 671. Pandectos Belges, V^o Mariage militaire, blz. 822 e.v., zie eveneens K.B. van 27 februari 1857.
- Het K.B. van 13 november 1908 (J.M.O. 1908, blz. 420) wijzigde het K.B. van 27/2/1857 in die zin dat, in speciale gevallen, vrijstellingen konden verleend worden in zake het bedrag en de wijze van samenstelling van het vereist inkomen.
- (45) Artikel 76 van het K.B. van 9 mei 1890 bepaalde: «La déclaration de l'autorité supérieure civile du lieu du domicile de la future, exigée par les règlements en vigueur, devra constater que cette personne ainsi que ses parents jouissent de l'estime et de la considération publiques tant sous le rapport de la moralité que sous celui de l'état qu'ils exercent ou du rang qu'ils occupent dans la société. Cette déclaration devra également mentionner s'il est ou non de notoriété publique que les parents de la future possèdent une fortune qui leur permet d'assurer le revenu exigé et, dans le cas où il existerait plusieurs enfants, si les parents peuvent pour chacun d'eux constituer une pareille dot ou bien si la future possède par elle-même le revenu exigé».
- (46) Wet van 9 april 1841, Pasinomie, 1841, blz. 120.
- (47) K.B. 10 november 1870, Pasinomie, 1870, blz. 467. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen werden weduwnaars met kinderen toegelaten.
- (48) Vanaf 1870 worden de lichte en de legersterkte opgevoerd tot resp. 12.000 en 100.000 man.
- (49) K.B. 10 november 1870, Pasinomie, 1870, blz. 469.
- (50) Wet van 2 september 1870, Pasinomie, 1870, blz. 428. Een gelijkwaardige wet dateert van 21 juli 1890, Pasinomie. 1890, blz. 224.
- (51) Pasinomie, 1870, blz. 251.
- (52) Verslag van de middenafdeling ter gelegenheid van de bespreking van de wet van 3/6/1870.
- (53) Art. 27 van de wet van 3/6/1870.
- (54) Art. 86 van voormelde wet.
- (55) Art. 88 van voormelde wet.
- (56) Art. 107 van voormelde wet.
- (57) In uitvoering van de wet van 18 september 1873, werd de prijs voor de vervanging van de dienstplichtige telkenjare bij koninklijk besluit vastgesteld (b.v. voor de lichte 1883 bedroeg deze prijs 1.600 fr.).
- (58) België telde in 1831 3.785.000 inwoners; in 1840, 4.073.000; in 1850, 4.426.202 en in 1859 4.023.000.
- (59) Van 12.000 in 1882 steeg de lichte tot 13.300 man. cijfer dat behouden werd tot aan de lichte 1909.
- (60) K.B. van 31 maart 1890, Pasinomie, 1890, blz. 79.
- (61) Het zijn de voorlopers van de huidige militaire specialisten.
- (62) Wet van 31 december 1900, Pasinomie, 1900, blz. 470.
- (63) Art. 1 van de wet van 21/3/1902, Pasinomie, 1902, blz. 34.
- (64) Infanterie, 20 maanden dienst gedurende de 24 maanden volgend op de oproeping; de ruitery en de artillerie te paard 36 maanden; de artillerie ingestegen 28 maanden en de genie 22 maanden.
- (65) «Le justice, la logique, l'intérêt social exigent l'abolition d'une institution surannée qui permet aux plus riches de faire peser sur les plus pauvres la charge de la défense du pays. L'argent ne peut exonérer d'un devoir. Seule la Turquie pratique le même système. La Hollande vient de supprimer le remplacement et d'établir le service personnel», noot van de minderheid ingediend bij de wet van 1902; Pasinomie. 1902, blz. 61.
- (66) F.V. het orgaan «De Westvliaming», Antwerpen, nov. 1963.
- (67) In het verslag van de Kamer over het ontwerp van de wet van 14 december 1909, Pasinomie, 1909, blz. 414. leest men «Personne ne songerait à répartir par le sort les impôts en argent; comment y recourir pour le plus lourd de tous les impôts, celui du sang? Le sort épargne complètement certaines familles et parfois les plus aisées; il en accable d'autres jusqu'à
- leur prendre trois enfants et ce sont souvent les plus nécessaires. D'orénavant chaque famille donnera un fils à l'armée».
- (68) F. Lehouck, o.c. blz. 147.
- (69) Verslag van de Commissie van Binnenlandse Zaken bij het ontwerp van de wet van 14/12/1909, Pasinomie 1909, blz. 413. «Oul, quelque chose justifie nos alarmes» verklaarde de verslaggever onder meer.
- (70) Pasinomie 1909 blz. 45. Reeds in 1874 zegde volksvertegenwoordiger Nothomb: «Le régime actuel avec le remplacement constituait pour une classe de citoyens les plus dignes de notre sollicitude, une privation de la liberté et une sorte d'expropriation personnelle (Pasinomie 1909, blz. 450, citaat aangehaald door de h. Bertrand in de Kamer van Volksvertegenwoordigers) Cfr. Memorie van toelichting, o.c. blz. 415. «Le tirage donne lieu à des scènes dégradantes pour nos jeunes gens, désolantes pour leurs familles.»
- (71) Zie o.m. wet van 30/12/1909, Pasinomie 1910, blz. 49.
- (72) Regiment Militaire School, 15/1/1912 — Pasinomie 1912, blz. 8 — Cf. K.B. 8/11/1930 — Pasinomie 1930, blz. 788, waarbij het de officieren van de infanterie, de ruitery, de artillerie en het vervoer verboden wordt te huwen vooraleer zij de vervolgmaakingskursus voor onderluitenant beëindigd hebben.
- (73) Memorie van toelichting bij de wet van 30 augustus 1913 — Pasinomie 1913, blz. 441.
- (74) Als voornaamste redenen van vrijlating gelden de materiële toestand der families en de militaire lasten die zij reeds gedragen hebben (Pasinomie 1913, blz. 442).
- (75) Verslag van de middenafdeling van de Kamer — Pasinomie 1913, blz. 444.
- (76) Vanaf 1914 werd het contingent opgevoerd tot ± 500.000 man. In 1919 omvatte het leger op oorlogsvoet nog 350.000 man. Pas vanaf 1920 werd dit aantal herleid tot 100.000 man, de effectieven van het bezettingsleger niet inbegrepen.
- (77) R. Depré. «De Officier en de cultuur» — tijdschrift Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 31.
- (78) Infanterie, 10 maanden; 12 maanden voor al de anderen.
- (79) Pasinomie 1921, blz. 507.
- (80) Pasinomie 1923, blz. 134.
- (81) Pasinomie 1923, blz. 155.
- (82) Wet van 4 augustus 1923 — Pasinomie 1923, blz. 466.
- (83) «L'impérieuse nécessité de réaliser des économies a amené le gouvernement à rechercher la possibilité de réduire les charges militaires sans mettre en péril le principe de la défense nationale» — Memorie van toelichting. Pasinomie 1912, blz. 806.
- (84) Pasinomie, 1928, blz. 432. Van minder belang zijn de taalwetten van 6 mei 1888 (Pasinomie 1888, blz. 118) en deze van 2 juli 1913, blz. 256. Over het taalprobleem in het leger vóór 1914, zie Wanty, o.c. blz. 155 en 226 e.v.
- (85) Pasinomie, 1928, blz. 443.
- (86) Van 1932 tot 1937 schommelt de legersterkte rond 63.000 man.
- (87) Wet van 11 april 1936, Pasinomie 1936, blz. 343.
- (88) Pasinomie 1937, blz. 781. De lichten 1938 en 1939 omvatten 88.000 man.
- (89) Wet van 30 juli 1938, Pasinomie 1938, blz. 235.
- (90) Pasinomie 1939, blz. 414.
- (91) Deze laatste waren 7.000 in getal.
- (92) Pasinomie 1946, blz. 565.
- (93) H. Van Eecke A.P.R. Tw. Militie, blz. 36 e.v.
- (94) Bij besluit van de Regent van 5/9/1946 wordt een gemeenschappelijke commissie opgericht, belast met de studie van het militair vraagstuk zoals het zich stelt ingevolge de sinds de tweede wereldoorlog opgedane ervaringen. De commissie legt op 26 februari 1948 haar besluiten neer en stelt de aangehele herziening van de organieke militiewet voor.
- (95) Pasinomie 1951, blz. 516.
- (96) Pasinomie 1957, blz. 436.
- (97) De gewone dienstplichtigen, die in België wensen te blijven ondertekenen een vrijwillige dienstneming voor de duur van drie maanden.
- (98) De Nato-vrijwilligers. Het experiment is evenwel niet erg geslaagd.
- (99) Staatsblad 9 mei 1962, blz. 3898 e.v.
- (100) L. Delwaide; o.c. kol. 2009.
- (101) F. Lehouck; o.c. blz. 48.
- (102) Libre Belgique 24/10/1963 — «Aux armes, citoyens», blz. 2.
- (103) Andere voorbeelden van de gewijzigde mentaliteit in het leger: — Een dienstplichtige komt op het rapport van de compagniecommandant omdat hij, volgens de bewering van een onderofficier, geweigerd heeft de kamer te vegen. Het blijkt evenwel dat de soldaat weigert het werk uit te voeren daar hij niet over het nodige materiaal beschikte. De onderofficier wordt gestraft in plaats van de dienstplichtige — Een andere kreeg 8 dagen kamerarrest omdat hij een soldaat verweten had voor «piou» (Libre Belgique, 24/10/1963, blz. 2).
- (104) De Nieuwe Gids, 17/4/1964.
- (105) R. Depré, «De Officier en de cultuur» — Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 31.
- (106) R. Depré, o.c., blz. 32.
- (107) P. W. Segers, minister van landsverdediging: reeds op de openingszitting van het colloquium Leger-Jeugd van 19 juni 1963, Pallas — augustus 1963, nr. 10, blz. 7.
- (108) De Nieuwe Gids, 9/3/1964, blz. 13.
- (109) Dat er werkelijk een streving tot het bevorderen van de dialoog leger-natie bestaat, wordt eveneens bewezen door het bestaan van het tijdschrift Pallas, sinds 1902 uitgegeven door de Vereniging van Officieren in Actieve Dienst.
- (110) Bericht U.P.I. van 14 juli 1964.
- (111) Bericht Belga van 29 juni 1964.
- (112) Wet van 3 juni 1964 — Staatsblad van 19 juni 1964, blz. 826 e.v. — Dr. F. Lehouck, «Dienstweigering uit gewetensbezwaren» — Pallas, april 1963, nr. 8, blz. 3 e.v.
- (113) Memorie van toelichting — Parlem. Besch. Senaat 1956-1957, doc. 370/1.

- (114) Toelichting Parlem. Besch. Kamer. 1963-1964 — doc nr. 842/1.
- (115) «Nous les Officiers» Pallas, febr. 1964, nr. 13, blz. 3
- (116) Zie volledige tabel bij R. Depré, o.c. blz. 29
- (117) R. Depré, o.c. blz. 29
- (118) L. Delwaide, o.c. kol. 2020.
- (119) Hertecant: «Psycho-pedagogische aspecten van het contingent miliciens» — Pallas juni 1963 blz. 3 e.v.
- (120) Hertecant, o.c. blz. 4
- (121) Hertecant, o.c. blz. 7
- (122) Dr. Mathieu: «De sociale taak van de militaire arts» — Pallas, januari-februari 1963, nr. 7, blz. 37
- (123) M. C. Bolle, in de «Nieuwe Gids» van 22-23 febr. 1964.
- (124) Het onderzoek betrof 2.500 recente gevallen van jonge mannen die door de strijdkrachten wegens ongeschiktheid waren afgewezen
- (125) Slechts 69 % van de hele groep van 2.500 jonge mannen had werk. Het werkloosheidspercentage onder hen was 28, viermaal zo hoog als onder alle mannen in de leeftijd van 20 tot 24 jaar. De armoede en de werkloosheid waren groter onder de jonge voor de militaire dienst afgewezen zwarten dan onder de blanken
- (126) Art. 1 wet van 21 juni 1961 — Staatsblad 29 juni 1961, thans art. 16 van de bij K.B. van 30 april 1962 gecoördineerde wetten
- (127) Uit een in 1957 door «Insoc» geleide opiniepeiling blijkt dat slechts 28,77 % der ondervraagde personen oordeelden dat ons leger uitsluitend nationaal moest blijven «Insoc» 1957, 4e — Problèmes militaires et budgétaires actuels, blz. 315.
- (128) Contra, P. Larrogue: «De la guerre et des armées permanentes» — Guillaumin & Cie, Parijs 1956, blz. 223.
- (129) De Nieuwe Gids 9/3/1964, blz. 13 — 52 lessen over militaire opvoeding en informatie — Ministerie van Landsverde-

diging, 1953, 1e deel, blz. 7 e.v.; Tijdschrift Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 5

(130) We staan thans ver van de bepaling die de Pandectes Belges, Ve Armée, blz. 778 van het leger gaf: «L'ensemble des hommes valides organisés en vue de la défense du territoire et du maintien de l'ordre intérieur»

(131) Gaston Bouthoul: Sauvez la guerre (Lettre aux futurs survivants) — Grasset, Parijs 1961

M. Dedullen: «De Militair en het openbaar beleid», Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 9.

Rudolf Steinmetz: «Die Philosophie des Krieges», Leipzig, 1907, blz. 1 e.v.; van dezelfde auteur: «Inleiding tot de sociologie», Haarlem 1952, blz. 210

L. Polak: «Oorlogsfilosofie», 1915, blz. 52 e.v.

T.S. van der Bij: «Ontstaan en eerste ontwikkeling van de oorlog», 1929.

(134) M. Dedullen: «De militair en het openbaar beleid» — Pallas, april 1964, nr. 14, blz. 16

«La défense nationale» Centre des services politiques de l'institut d'études juridiques de Nice - Presses universitaires de France, Paris, 1958, blz. 2 e.v.

(135) «Insoc», o.c. blz. 36

(136) Admiraal Heye

(137) «De Nieuwen», 26 juni 1964, blz. 10

Zie eveneens M. Sénéchal «Droits politiques et liberté d'expression des officiers des forces armées», R. Pichon et R. Durand — Auzias, Paris 1964, met voorwoord van Prof. R. Drago, blz. 1

(138) E. Lousse: Voorwoord tot de studie van F. Lehouck, o.c. z. 3.

(139) Arnold J. Toynbee, Oorlog en beschaving — «War and civilisation», - Nederlandse vertaling van M. Mok, Kroonder, Bussum 1952, blz. XII

Rede van Mr L. LINDEMANS, voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

De historici, die binnen enkele tientallen jaren even hun aandacht zullen willen vestigen op het gerechtelijk jaar 1964-65 aan de Brusselse balie, zullen zich de beklemmende vraag stellen waarom de advocatuur in deze tijd hoofdzakelijk bekommerd was om militaire problemen. De openingzitting van de Conférence du Jeune Barreau behandelde «La guerre mystérieuse». Wij hebben het vandaag over «de militair, kind van zijn tijd». Grote debatten of besprekingen betreffende militaire vraagstukken voorspellen doorgaans een naderend oorlogsgevaar. Zo verliepen de zaken althans in het verleden. Ik laat aan voornoemde historici de taak over, vast te stellen of in 1965 inderdaad enig onheil moest voorspeld worden en uit te leggen waarom nu precies de Brusselse balie daarbij de voornaamste rol moest spelen.

Of zullen wij gewoon zeggen, dat eminente woordvoerders van de Belgische openbare mening het in 1965 geschikt hebben geacht, een ogenblik verpozing te zoeken in de studie van een «open» vraagstuk, vermits over de eigenlijk brandende vraagstukken van de Belgische samenleving ongeveer alles gezegd en geschreven werd wat woord en pen kunnen voortbrengen? Persoonlijk hoop ik dat onze geschiedschrijvers het bij deze laatste hypothese zullen kunnen houden. Er valt trouwens nu reeds heelwat voor te zeggen. Om het voorwerp te kunnen uitmaken van een plechtige zitting van ons genootschap en van onze zuster-genootschappen, moet een persoon of een probleem alvast een zeker academisch karakter verworven hebben. Dit moge ons dan meteen enigszins geruststellen.

Wat uw keuze van het onderwerp van vandaag bepaald heeft, is niet moeilijk te achterhalen, Mr. van Eecke. U zijt in ons land de specialist van de militiewetten. De merkwaardige bijdrage, die U in de Algemene Praktische Rechtsverzameling daaraan hebt gewijd, levert er het overtuigend bewijs van.

Ongetwijfeld is het onderwerp van vandaag in U gegroeid en gerijpt terwijl U voor de A.P.R. de juridische en technische aspecten van onze militiewetten hebt toegelicht. In een vlotte stijl en met een benijdenswaardige kennis van zaken, hebt U ons vandaag de sociale

achtergrond geschetst waarop onze militiewetgeving zich sinds 1830 heeft ontwikkeld. Zodoende hebt U ons een origineel stuk rechtsgeschiedenis bezorgd, waarin U niet enkel hebt beschreven in welke zin het militiestelsel in België heeft geëvolueerd, doch bovendien — en daarin ligt wel Uw grootste verdienste — hebt gepeild naar het waarom van die evolutie.

* * *

Wij kunnen Uw besluiten als volgt samenvatten. In de 19e eeuw vieren de individualistische opvattingen hoogtij: het staat de burger vrij al dan niet dienst te nemen in het leger, vermits hij mits betaling een plaatsvervanger naar het leger kan sturen in het ongelukkig geval dat hij door het lot zou aangewezen zijn voor de dienst. De afstand tussen het officierenkorps en de soldaten is enorm. De soldaten worden gerekrueterd uit de laagste lagen van de bevolking. Men doet enkel legerdienst om den brode.

De sociale veroveringen van de eerste helft van de 20e eeuw vinden wij weerspiegeld in de militiewetten. De algemene dienstplicht stelt iedereen gelijk voor de wet. Zodoende stijgt het gemiddeld cultureel peil van de Belgische soldaat. De barrières tussen officierenkorps en soldaten verdwijnen gaandeweg en de hoofdbekommernis van de wetgever wordt méér en méér het materieel en geestelijk welzijn van de soldaat.

Sinds enkele jaren ontstaat een gans nieuw beeld van het leger. Op de vraag of een klein land, zoals het onze, dat onmogelijk het ritme van de grote mogendheden kan volgen in de uitrusting van het leger met de nieuwste wapens, het steeds zwaarder wordend offer van legerdienst en bewapening nog moet blijven brengen, geeft U een bevestigend antwoord. Ons leger krijgt een taak op wereldplan. In een internationale politiemacht is een onvervangbare taak weggelegd voor de legers van de kleine landen: tussen de grote machtsformaties van Oost en West en de groeiende mogendheden van alle continenten in, de vrede handhaven in een geest van wereldsolidariteit.

* * *